

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Ongelijkheid begint vroeger dan je denkt

Borghans, L.; Diris, R.

Citation

Borghans, L., & Diris, R. (2022). Ongelijkheid begint vroeger dan je denkt. *Didactief*, 2022(5). Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3564411>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3564411>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Ongelijkheid begint vroeger dan je denkt

Lex Borghans (Maastricht University) en Ron Diris (Universiteit Leiden)

Voor gelijke kansen ligt de focus vaak op het schooladvies, maar verschillen in prestaties tussen kinderen van hoog- en laagopgeleide ouders zijn grotendeels al in groep 3 te zien.

In de discussie over gelijke kansen in het onderwijs wordt vaak gewezen op de groeiende kloof tussen kinderen van hoogopgeleide ouders en kinderen van laagopgeleide ouders, oftewel kinderen met een hoge dan wel lage sociaal-economische status (SES). Dit idee is vooral ingegeven door het inspectierapport *De Staat van het Onderwijs* uit 2016.

Bij deze conclusie van een groeiende kloof zijn wel wat kanttekeningen te plaatsen. De analyse van de inspectie legde destijds sterk de nadruk op verschillen in de schooladviezen aan het einde van de basisschool in vergelijking met de eindtoetsresultaten van deze kinderen. Maar dit speelde net in een periode dat de volgorde van eindtoets en schooladvies was veranderd, wat invloed had op de uitkomsten van beide. Daarnaast bleef de vraag: hoe groot is de kloof tussen kinderen van hoog- en laagopgeleide ouders nu echt?

Om daar zicht op te krijgen, doken wij in de verschillen in onderwijsprestaties tussen de verschillende SES-groepen: hoe ontwikkelen deze zich door de schoolloopbaan van leerlingen heen? Want een belangrijke vraag is: op welke leeftijd ontstaan achterstanden vooral? En zien we daarin een verandering in de afgelopen tien jaar?

Toetsgegevens

Om de verschillen tussen leerlingen op een duidelijke manier concreet te maken, hebben we gegevens over de schoolprestaties tussen 2010 en 2019 geanalyseerd. Zo'n periode van tien jaar laat zien of de verschillen in de loop van de tijd veranderen. Door dit voor verschillende onderwijsuitkomsten te doen, zien we daarnaast hoe verschillen tussen groepen leerlingen zich ontwikkelen tussen het 6e en 15e levensjaar. De achterstanden drukken we uit in jaren onderwijs: zo geven we ook meteen concrete input aan beleidsmakers over de inspanningen (en dus middelen) die nodig zijn om de ongelijkheid aan te pakken.

Voor ons onderzoek maakten we allereerst gebruik van gegevens uit het leerlingvolgsysteem van Limburgse basisscholen (groep 3 tot 8, Onderwijsmonitor Limburg), voor zo'n 14.000 leerlingen. Voor de eindtoets en het schooladvies en de doorstroom van leerlingen tot in het derde jaar van het vo gebruikten we data van DUO, voor alle leerlingen in Nederland. De verschillende eindtoetsen die basisscholen gebruiken hebben we omgerekend naar scores op de Eindtoets van Cito. Al deze toetsscores waren onze basis om verschillen in schoolprestaties te vertalen naar jaren onderwijsachterstand.

Ruim halfjaar extra onderwijs

Onze analyses laten zien dat de achterstand van leerlingen met een lage SES grotendeels al aanwezig

is in groep 3. Hun achterstand wordt gedurende de basisschooljaren nog iets groter. Het verschil tussen kinderen met een lage en hoge SES op de eindtoets in groep 8 is ongeveer 0,6 jaar. Dat wil zeggen dat er iets meer dan een halfjaar extra onderwijs nodig zou zijn om deze achterstand in te lopen. Zo berekend is het verschil tussen deze groepen leerlingen wat betreft hun schooladvies in groep 8 en hun plaatsing in het derde jaar van het vo ongeveer even groot: ook hier zouden leerlingen met een lage SES ongeveer 0,6 jaar onderwijs nodig hebben om op het niveau van leerlingen met een hoge SES uit te komen.

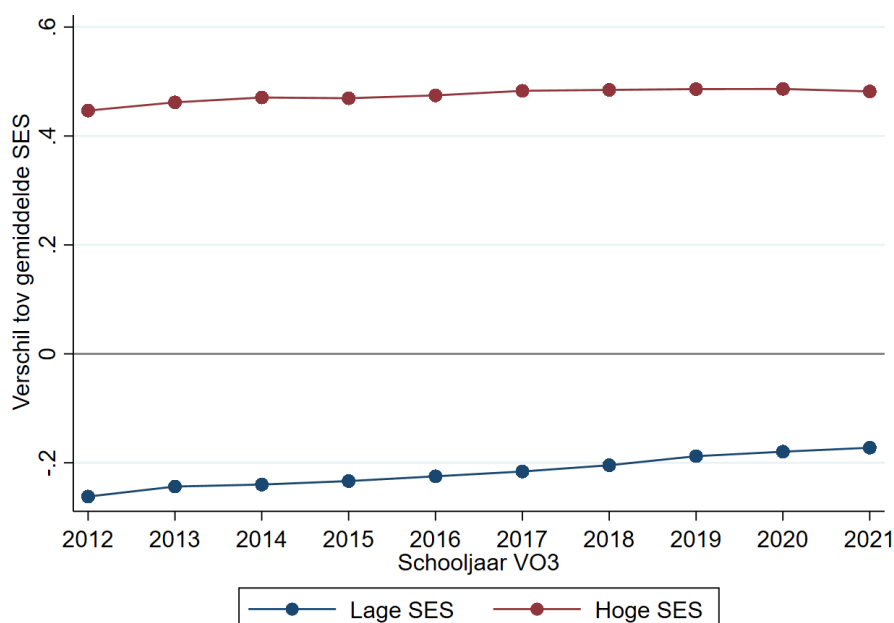
En dat is opvallend: het schooladvies en opstroom/afstroom vergroten de ongelijkheid dus niet of nauwelijks, ten opzichte van het aanzienlijke verschil dat er al is bij de score op de eindtoets. Deze ongelijkheid in onderwijsprestaties is in het laatste decennium vrij constant gebleven. Leerlingen met een lage SES (ouders maximaal vmbo-gt of mavo) hebben hun achterstand ten opzichte van gemiddelde SES (ouders mbo-opgeleid) zelfs iets ingelopen. Dit contrasteert duidelijk met het beeld dat de laatste jaren is ontstaan van snel groeiende ongelijkheid in het Nederlandse onderwijs.

Stabiel groot

Wel zien we soms kleine verschuivingen. In de eindtoetsscore zijn leerlingen met een hoge dan wel lage SES de afgelopen tien jaar iets naar elkaar toe gekropen. In de schooladviezen zien we dat niet terug, maar er is minder afstroom in het vo van leerlingen met een lage SES en minder opstroom van leerlingen met een hoge SES, waardoor beide groepen toch iets dichterbij elkaar zijn gekomen. Toch vallen deze verschuivingen in het niet bij de grote verschillen, van zo'n 0,6 jaar, die we gemiddeld over de hele periode constateren. Eerder constateerden we ook al voor een veel langere periode (Borghans, Diris en Schils, 2018) dat de verschillen tussen leerlingen met een hoge en lage SES groot zijn maar over de tijd heen nauwelijks veranderen.

Het Figuur toont de verschillen tussen het onderwijsniveau dat leerlingen van verschillende SES-groepen volgen in VO3. Lage SES betreft de situatie van kinderen met laagopgeleide ouders (alleen basisonderwijs tot maximaal de gemengde of theoretische leerweg in het vmbo) en hoge SES betreft kinderen met hoogopgeleide ouders (hbo en wo). Kinderen van ouders met gemiddeld opleidingsniveau (mbo) zijn de referentiegroep. De lijnen voor hoge en lage SES lopen vrijwel parallel, maar beide groepen winnen positie ten opzichte van de middengroep.

Figuur. Verschillen in gemiddeld niveau in VO3

Een uitgebreider overzicht is te vinden in Borghans en Diris (2021):

<https://esb.nu/esb/20068095/ongelijkheid-in-het-nederlandse-onderwijs-door-de-jaren-heen>

Literatuur

Borghans, Lex, Ron Diris en Trudie Schils (2018), "Sociale ongelijkheid in het onderwijs is hardnekkig," *Economisch Statistische Berichten*, 103.4768: 540-543.

Inspectie van het Onderwijs (2016). *De Staat van het Onderwijs. Onderwijsverslag 2014/2015*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.